

turistička plovidba na jadraniu

STANISLAV LAZO, dipl. ek.

Dubrovnik

Jadranska turistička plovidba razvijala se s razvojem turizma kod nas, kao posebni specifični oblik usluga u turističkoj lepezi naše turističke ponude.

Turističke agencije naše zemlje među njima npr. »ATLAS« iz Dubrovnika, »Adriatours«, »Dalmacijaturist« i Inex« iz Splita, »Kvarner Express« iz Opatije i druge, već dulji niz godina upotpunjuju i obogaćuju programe namijenjene turistima baš tim oblicima sadržaja i djelatnosti na moru.

Pod pojmom turistička plovidba razumijevamo duže i kraće izlete brodom na otoke ili uzduž naše obale, krstarenja po moru, povezivanje obale i otoka, noćne šetnje, i dr. oblike i sadržaje u plovidbi morem. Tako se npr., samim povezivanjem obale i otoka i među njima obavlja značajna valorizacija tog područja obale i otoka.

Nju tvore, među ostalim, turistički brodovi, posebne namjene i opremljenosti, koji svojim kvalitetom, nadprosječnim komforom, udobnošću, namjenom i dr. svojstvima, uz veliku umješnost, i veliki uloženi živi rad itd., čine osnovnu kreativnu uslugu turističkih agencija, te predstavlja polaznu kariku u turističkoj usluzi i njenoj ponudi. Bez ove usluge turizam se ne bi mogao gotovo ni zamisliti u jednoj pomorskoj zemlji sa tisuću otoka, kao što je naša. To je posebno oblik dijela turističke ponude i po formi i po sadržaju, te se bitno razlikuje od klasičnog javnog prometa.

S druge strane sami plovni objekti, brodovi i dr. prometna plovila predstavljaju objekte visokog kapitalnog koeficijenta, kao i dr. investicije turističko-ugostiteljske privrede.

Samo poslovanje sezonskog je karaktera, kao i sam turizam. Za ilustraciju poslužimo se pokazateljima renomiranih turističkih agencija koje objedinjuju i obavljaju pretežan dio poslovanja na moru u našoj zemlji:

1. Kapacitet — izražen u broju registriranih putničkih mjesta na brodovima¹

Brodari

Turističke agencije 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975.

Klasični brodovi:

»Atlas«	617	942	942	942	892	892
»Dalmacijaturist«	—	—	—	810	810	910
»Kvarner Express«	360	460	960	960	960	695
Ukupno:	977	1402	1902	2712	2662	2497

Hidrokrilni brodovi:

»Inex nautički turizam«	690	805	920	920*	920*	920*
Jedrenjaci:						
»Adriatours«	420	480	690	690	690	690**

UKUPNO 2087 2687 3512 4322 4272 4107

¹ Prema operativnoj evidenciji agencija

* Zbog havarije van eksploatacije je bilo 1973. godine dva hidrokrilna broda sa 115 putničkih mjesta, 1974. dva broda sa putničkih mjesta 230 i 1975. 115 putničkih mjesta (1 hidrokrilni brod).

** Od ukupno sedam jedrenjaka, četiri su opremljena za kružna krstarenja po Jadranu, sa ukupno 164 ležaja u kabinama.

Navedeni prikaz nam ukazuje da je u razmatranom vremenskom razdoblju uslijedilo značajno povećanje kapaciteta kupnjom ili rekonstrukcijom rabljenih brodova. Iznimku čine hidrokrilni brodovi koji su kupljeni kao novi. Ovaj prikaz umanjuje nedostatak

podataka »Dalmacijaturist« iz Splita za koju ne raspolažemo potrebnim pokazateljima. Za pretpostaviti je da je njihov trend pokazivao istu uzlaznu liniju kao i kod ostalih brodara u 1970. do 1973. godini. Razmatrani period poklapa se s naglim razvitkom turističkog, posebno inozemnog prometa kod nas.

Značajno je napomenuti da u posljednjih desetak godina u našoj zemlji nije izgrađen niti jedan novi putničko-teretni brod namijenjen turističkom poslovanju, već je prinova vršena adaptacijama polovnih brodova.

U pogledu kapaciteta zapažamo da je uslijedila stagnacija poslije 1973. godine, a tome je uzrok usporeni porast inozemnog turističkog prometa i prestanak djelovanja stimulativnih metoda kreditiranja i stimuliranja proširene reprodukcije u turizmu u koje su dijelom spadali i brodovi. U posljednje dvije godine došlo je do stagnacije, pa čak i opadanja kapaciteta. Ova činjenica nam ukazuje da je kapacitet — po broju putničkih mjesta zadovoljavajući, ali da je potrebno vršiti zamjenu dotrajalih brodova.

2. Broj zaposlenih*

Brodari — Turističke agencije	1970.	1971.	1972.	1973.	1974.	1975.
Atlas	31	36	36	36	36	38
Dalmacijaturist	—	—	—	51	57	70
Kvarner Express	15	19	22	32	24	24
Inex	40	52	61	52	50	56
Adriatours	40	40	53	51	57	54
Ukupno:	126	147	172	222	224	242

* Na bazi broja ukalkuliranih sati rada

Naše razmatranje upotpunimo slijedećim prikazom.

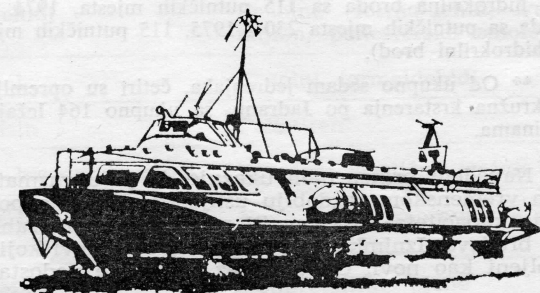
Prisjetimo se da smo u godini 1973. u našoj zemlji postigli i ostvarili rekordnu turističku godinu, kao po broju posjeta, tako i po broju noćenja inozemnih turista.

Međutim, u godini 1974. uslijedilo je opadanje broja posjetilaca za 12% u odnosu na 1973. U godini 1975. došlo je do povećanja u visini od 7%, ali to je još uvijek za 5% manje od rekordne 1973.

Veoma sličnu sliku imamo pri usporedbi ostvarenih broja noćenja inozemnih turista: u godini 1974. uslijedilo je opadanje za 7% u odnosu na 1973., tako da je i 1975. bilo za 1% manje noćenja od rekordne 1973. godine.

S tim u vezi spomenimo, usporedbe radi:

Devizni priliv — prema evidenciji Narodne banke Jugoslavije — pokazuje slijedeću tendenciju:

u milijunima US \$

GODINA	Iznos	Index
1972.	—	100
1973.	630,0	128
1974.	699,2	111
1975.	768,4	110

Pri ovom razmatranju potrebno je imati na umu stupanj svjetske inflacije koja se posljednjih godina kretala u granicama od 7% do 20%.

* Napomena: dosadašnji način evidentiranja ne pruža dovoljno precizno stanje i potrebno je unaprijediti praćenje efekata.

Kretanje elemenata strukture:

Brodari Turističke agencije	Ukup. prihod		Utroš. sred.		Ostv. dohod.	
	1974. 1973.	1975. 1973.	1974. 1973.	1975. 1973.	1974. 1973.	1975. 1973.
Atlas	148	213	175	272	124	145
Dalmacijaturist	75	94	81	95	52	95
Kvarner Express	60	8	95	16	—	—
Inex						
Nautički turizam	90	110	123	137	—	—
Adriatours	76	105	81	122	52	48
Ukupno:	88	108	109	120	54	80

Iz navedenog prikaza elemenata strukture raspodjele ukupnog prihoda uočljivo je da je prosječni ukupni prihod u godini 1975. rastao po stopi od 8% u odnosu na 1973. godinu, tj. u protekle 3 godine. U istom razdoblju znatno brže, tj. po stopi od 20% rastu utrošena sredstva, tako da ostvareni dohodak bilježi smanjenje za 20%. Ostvareni dohodak nije bio dovoljan da pokrije ukupne rashode, te je uslijedilo povećanje gubitka za oko 2,5 puta u odnosu na 1973. godinu. Zapažamo uočljivo i skokovito povećanje svih elemenata strukture kod turističke agencije »Atlas« koja ostvaruje najveći obujam prometa ovog oblika poslovanja na Jadranu.

3. Koeficijent ekonomičnosti

(Odnos ukupni prihod i ukupno utrošena sredstva)

Turistička agencija	1973.	1974.	1975.
Atlas	1,68	1,42	1,32
Dalmacijaturist	1,23	1,15	1,21
Kvarner Eăpress	1,40	0,89	0,70
Inex nautički turizam	1,21	0,89	0,98
Adriatours	1,23	1,16	1,26

Predmetni koeficijent u vremenskom nizu 1973 — 1975. godine pokazuje tendenciju smanjenja kod svih turističkih agencija, a što nam ukazuje na to, spomenuto u ranijem prikazu, da brže rastu ukupni troškovi od porasta ukupnog prihoda.